ГРОДЗЕНСКІ УНІВЕРСІТЭТ

ГАЗЕТА КАЛЕКТЫВУ ГРОДЗЕНСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ Я. КУПАЛЫ

№ 14 (169) 7 мая ... года

У СЭРЦАХ НАШЫХ ЖЫВЕ ПЕРАМОГА

9 мая — свята Вялікай Перамогі. Гэты дзень паклаў канец адной з самых жудасных і бесчалавечных трагедый у гісторыі чалавецтва — вайне, развязанай фашызмам супраць Савецкага Саюза, адзінай у той час сацыялістычнай краіны. Для савецкага народа гэта было адно з найвялікшых і найцяжэйшых выпрабаванняў. У гэтай вайне вырашыўся не толькі лёс СССР, але і будучыня сусветнай цывілізацыі, прагрэсу і дэмакратыі.

Вяртаючыся зноў і зноў да тых гераічных і трагічных дзён, ацэньваючы падзеі і факты Вялікай Айчыннай вайны, мы не павінны забываць, што фашысцкае нашэсце мела дакладна акрэсленыя мэты і планы. Класавая нянавісць да краіны сацыялізму, захопніцкія імкненні і звярыная сутнасць фашызму зліліся ў адно ў палітыцы, стратэгіі і метадах вядзення вайны.

Савецкі Саюз па планах фашысцкай клікі павінен быў быць падзелены на часткі і ліквідаваны. На яго тэрыторыі меркавалася ўтварыць чатыры рэйхскамісарыяты — германскія правінцыі.

Нацысцкае кіраўніцтва падкрэслівала,што дзейнасць германскай арміі павінна насіць надзвычай жорсткі характар,патрабавала бязлітаснага знішчэння не толькі воінаў Савецкай Арміі, але і грамадзянскага насельніцтва СССР. Салдатам і афіцэрам вермахта былі ўручаны памяткі, у якіх гаварылася: «...забівай кожнага рускага, савецкага, не спыняйся, калі перад табой стары ці жанчына, дзяўчынка ці хлопчык — забівай, гэтым ты выратуеш ад пагібелі сябе, забяспечыш будучыню сваёй сям 'і і праславішся навечна».

Перад пагрозай фашысцкага зняволення савецкі народ праявіў небывалую згуртаванасць і самаадданасць. І гэта нягледзячы на тое, што людзям прышлося перажыць жах сталінскіх рэпрэсій, непамерныя цяжкасці індустрыялізацыі, перагібы калектывізацыі. Абаронцамі Радзімы сталі рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя ў салдацкіх шынялях і афіцэрскіх мундзірах. Вайна прыняла агульнанародны характар.

Перамогу кавалі ў поўным сэнсе гэтага слова — на фронце і ў тыле, у партызанскіх атрадах і ў падполлі, у фашысцкіх засценках і на акупіраванай тэрыторыі. У паўгалодных вёсках, якія засталіся без мужчын, увесь цяжар вайны вынеслі на сваіх плячах шматпакутныя сялянкі, савецкія ўдовы, старыя.

Сёння перш за ўсё мы ўспамінаем тых, хто прайшоў дарогамі вайны, набліжаючы светлы дзень вызвалення. Словы ўдзячнасці хочацца выказаць Герою Савецкага Саюза Лебедзеву І. Д., Васільеву П. В., Асокінай Е. В., Самойла Л. О., Атрэшчэнкаву В. І., Будоўскаму Я. І., Ваньшыну В. Ф., Гарбачову І. М., Грыгор 'еву С. А., Казлову В. П., Крыцкаму А. І., Каненкову К. У., Марцірасаву Г. А., Мельнікаву М. А., Курышка Г. Ф., Нікіцевічу В. М. Нізкі паклон былым франтавікам Пракоп 'еву І. І., Сцяпура І. М., Харытонаву А. А., Мінайлаву М. А., Шышко А. М., Далідовічу Я. М., Яроцкаму А. І., Грыцэнка Б. Ф., Патапаву В. М., Чухно В. М. Нашы сэрцы звернуты і да шаноўных жанчын — Кандрацьевай С. В., Сінчылінай В. Т., Заўгародняй Г. Д.

Яны ўжо далёка немаладыя, ветэраны Вялікай Айчыннай: як-ніяк з апошняга пераможнага залпу адлічана сорак шэсць гадоў. Але і цяпер многія плённа працуюць, прымаюць актыўны ўдзел у грамадска-карыснай працы.

Ёсць вялікая справядлівасць у тым, каб аддаць даніну павагі людзям, якія ў час цяжкіх выпрабаванняў не пахіснуліся і паставілі на алтар перамогі сваё жыццё. Давайце памятаць пра тых, што жывуць і працуюць побач з намі, аддаючы свае сілы і зараз нашаму грамадству. У наш такі нялёгкі час.

Вялікай цаной дасталася Перамога. На палях бітваў у Еўропе склалі галовы сотні тысяч савецкіх воінаў. За вызваленне Польшчы загінула 600 тысяч нашых салдат і афіцэраў, Чэхаславакіі — 140 тысяч, Венгрыі — 140 тысяч, Румыніі — каля 69 тысяч, Югаславіі — 8 тысяч, Аўстрыі — 26 тысяч, Нарвегіі — больш як 2 тысячы, Фінляндыі — каля 2 тысяч, Кітая — 8 тысяч, Карэі — 1,5 тысячы. Звыш 100 тысяч воінаў паляглі на зямлі Германіі.

Горка і балюча робіцца на душы, калі даведваешся пра факты вандалізму над помнікамі і магіламі загінуўшых савецкіх салдат у некаторых з гэтых кра ін. Няўжо ж дарэмна было страчана іх жыццё, няўжо ж не заслужылі яны пашаны свайму праху і памяці! Не! Іх памкненні былі чыстымі і высакароднымі, яны неслі свабоду і незалежнасць народам Еўропы. І пра гэта ніхто не мае права забыць.

Будзем жа ўдзячны нашым салдатам і афіцэрам, партызанам і падпольшчыкам, удзельнікам працоўнага фронту. Нашаму гераічнаму народу. Усім тым, хто набліжаў свята Перамогі — адно з самых яскравых і трагічных нашых свят.

Э. ЯРМУСІК,
сакратар парткама, дацэнт кафедры гісторыі БССР.

ВЕТЭРАНЫ ЗАЎЖДЫ Ў СТРАІ

Ветэранскі рух становіцца ўсё больш уплывовай сілай савецкага грамадства. Узнікае настойлівая неабходнасць напоўніць больш актуальным зместам тыя формы ўдзелу ветэранаў у эканамічным, грамадска-палітычным жыцці, якія ўжо існуюць, якія апраўдалі сябе на практыцы, а таксама ўвесці ў дзеянне новыя. Гэтым мэтам павінна служыць Усесаюзная арганізацыя ветэранаў вайны і працы. Стварэнне яе павінна завяршыць арганізацыйныя працэсы, якія адбываюцца ў ветэранскім руху, і, разам з тым, адкрыць гэтаму руху новыя перс-

тым годзе, напрыклад, Савет ветэранаў разам з прафкамам добра арганізаваў вечар, прысвечаны Дню Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Канечне, не ўсе нашы ветэраны па розных прычынах маюць магчымасць актыўна весці ветэранскую работу, але ўсе па меры сваіх магчымасцей робяць свой уклад у справу выхавання нашай моладзі.

Усесаюзная арганізацыя ветэранаў вайны і працы з ´яўляецц грамадскай самадзейнай ар ізацыяй. Яна карыстаецц правамі, якія Канстыту

гонар. У гушчы нашага бурлівага жыцця, на пярэднім рубяжы перабудовы, ля станка і ў полі, у вучэбнай аудыторыі і ў канструктарскім бюро ветэраны паказваюць добры прыклад.

Трэба адзначыць, што ўдзел нашых ветэранаў вайны і працы ў ваенна-патрыятычным і працоўным выхаванні моладзі, іх ідэйна-маральнай закалцы — сёння галоўны грамадзянскі абавязак людзей старэйшага пакалення. І зразумела, што гэтую работу трэба весці ў цесным кантакце грамадскімі арганіза-

ных

нс-

п-

ПОГЛЯД ЗБОКУ

Усё пачынаецца з аб ´явы. Што ні кажыце, але ніхто не ведае, як ішла падрыхтоўка, а аб ´ява — гэта першае ўяўленне аб свяце. Сваёй умелай рукой мастак прыцягвае ўвагу публікі, рэкламуе сваё свята. Шмат вачэй глядзіць на прыгожа аформлены плакат: там і казачныя героі, і пароды, і многае іншае.

І вось гучыць урачыстая музыка... І выходзіць Багіня Філалогіі. Так, менавіта шэсцем Багіні Філалогіі і суправаджаючых яе Муз і Музаў, пачынаецца свята. Гэта шэсце было вынайдзена А. В. Сакаловай і М. І. Канюшкевіч. Багіня дэкламуе гекзаметр, які прыдумалі І. Шведава, В. Галаўко і А. Фядута. Гэтае шэсце стварае ўрачысты душэўны настрой, і свята пачынаецца менавіта з душы.

Рэдкалегія філфака кідала ўсе свае неадкладныя справы і абмалёўвала ўсе дзверы ва універсітэце. На плакатах можна было ўбачыць і дэкана, і яго намесніка, і іншых выкладчыкаў... і ўсё гэта, зразумела, з разумнай доляй гумару.

...На жаль, усяго гэтага ў гэтым годзе не было. Мяне, як выпускніцу філфака, прыцягнула аб ´ява. І праўда, усё пачынаецца з аб ´явы. Прыгожа аформленая, яркая, цікавая... Але не той размах, нечага не хапае. І вынік — крыху больш паловы залы было запоўнена гледачамі. Праўда, з цягам часу зала напаўнялася. Але адсутнасць нечага інтрыгуючага, таемнага... не змагла зацікавіць студэнтаў іншых факультэтаў. Я не хачу сказаць, што іх зусім не было. Але адразу ўспамінаюцца мінулыя гады, калі зала перапоўнена, людзі стаяць ля дзвярэй, прыносяць з аудыторый свае крэслы. А ўдзельнікі праграмы адплацяць ім за гэта цікавым выступленнем. Я не хачу, як кажуць, «разбіраць па костачках» кожны дзень свята. Не, гэта не мая мэта. І не збіраюся ўсё параўноўваць: «а ў нас было так, а ў вас — так». Не, я проста ішла на свята свайго факультэта. І яно, гэтае свята адбылося, толькі было не такое яркае, запамінальнае. І вось думаецца, што ж здарылася з нашымі студэнтамі? Няўжо ў іх паменшылася фантазіі, выдумкі? Не, гэта не так, я з гэтым не магу пагадзіцца. Студэнт — гэта таямніца, загадка. Але зараз адчуваецца пасіўнасць студэнта. Чаму? Няхай на гэта пытанне кожны з іх адкажа сам.

Цікава праходзілі Дні філфака і сёлета. Студэнты з выкладчыкамі спаборнічалі ў сваёй сіле, хітрасці, выдумцы. Мне хочацца сказаць пра нашых выкладчыкаў. Якія ж яны невядомыя для нас! Мы прывыклі бачыць іх строгімі і суровымі ў час лекцый, залікаў. Але ж яны такія цікавыя людзі! Яны ўмеюць і танцаваць, і спяваць, і граць (нават на самых звычайных прадметах). Вельмі запала ў душу прастата і шчырасць песень у выкананні П. І. Маляўкі. Яго выклікалі на сцэну зноў і зноў. І ён спяваў. Так проста, шчыра, ад усёй душы ён спяваў тое, што яму падабаецца, што яму блізка. Вялікае Вам дзякуй, Пётр Іванавіч. Дзякуй хочацца сказаць і астатнім удзельнікам праграмы: І. В. Жуку, П. С. Прыбылоўскаму, Г. М. Жданені, Л. А. Савашынскай і многім іншым, хто вынес свае здольнасці і ўменні на суд гледача. Дзякуй і студэнтам, якія стварылі гэтае свята, якія патрацілі на яго падрыхтоўку час і часцінку сябе, сваёй душы. Асабліва спадабаліся мне пароды на выкладчыкаў у выкананн студэнта (на вялікі жаль, я н запомніла яго прозвішча). І хоць не гучала наша студэнцкая песня:

...Век живи, век учись,
Попивая чаек с маргарином...

але гэта было свята. Дзякуй усім за ўспамін. Час ідзе, студэнцкае жыццё ўсё далей і далей адыходзіць у мінулае, і вось такія святы вяртаюць нас туды зноў.

Былая студэнтка

ЛЯЗО ДАРУ

канцы 60-х гадоў XIX стагоддзя, калі хворы, аблыселы, з нядобрым поглядам з-пад навісшых броваў, ён памірае ў клініцы Дзюваля, нават самыя блізкія не маглі зразумець, дзе падман, а дзе праўда ў яго лёсе. Так і пайшоў ад нас чалавек-легенда.

Яго дэбют у друку — крытычны артыкул у «Рэвю дэ Пары» — застаўся незаўважаным. Другая праца «Салон 1845 года» зрабіла яго адным з мацнейшых мастацкіх крытыкаў Францыі. Тады ж ён пачынае збіраць першы зборнік вершаў. Кніга не з ´явілася ў друку, задума засталася на паперы, але ўжо нарадзіўся паэт, пра якога скажа Александр Блок — «судьбой предназначенный к пытке». Гэта пытка «нераздзеленных любовей», перажытых ідэалаў, несупадзенні верша і жыцця прывялі Бадлера да страшнай хваробы геніяў, якая разбурыць мозг 46-гадовага паэта, «к тоске, истовой тоске человека, знающего, что есть красота, и бессильного ее воплотить». Барацьба паміж жыццём і смерцю не памяншала дабрыні і веры ў шчасце ў сэрцы Бадлера, а надавала яму сілы. Гэта паэт, які ведаў, што жыццё ўяўляе сабой цемру і боль, што яно складанае, поўнае бедаў. Ён не бачыць перад сабой промня святла, не ведае выйсця. Аднак, спрабуючы адчайна змагацца, быццам сціснуў рукамі сваё сэрца. Яго верш — гэта не плач, а мужная і горкая песня.

Ты всюду смотришь ввысь, ты всюду полон веры
И всюду тайною раздавлен, человек, —

так ён піша за тры гады да смерці. Вера ў вышыню і адчуванне раздаўленасці, так цяжка сумяшчальныя Вышэйшыя адчуванні... У саракавыя гады яшчэ хопіць сіл вытрымаць галечу, радавацца прыгажосці халоднай утрыманкі, усхваляць вытанчаны стыль Гацье і з імем Робесп ´ера змагацца на парыжскіх барыкадах.

Першая і адзіная кніга яго вершаў «Кветкі зла» з ´явіцца у 1857 годзе. Над гэтым зборнікам ён працаваў шмат гадоў з незвычайнай стараннасцю, неаднаразова перапрацоўваў і шліфаваў кожнае выказванне, кожны рытмічны ход. Бадлеру здавалася цікавым займацца здабываннем Прыгожага са Зла, якім яму ўяўлялася буржуазнае грамадства. Сутыкненне паняццяў «зло» і «кветкі», супрацьпастаўленне пачварнага і прыгожага, адчаю і ідэалаў — праходзіць праз усю кнігу. Да апошніх дзён ён будзе выпраўляць свой зборнік, змяняючы месцамі часткі, дадаючы новыя вершы і выпраўляючы ўжо напісаныя. За складаннем гэтага паэтычнага букета Бадлера напаткала вар ´яцтва, і ў 1867 годзе ён памёр, так і не скончыўшы працы.

Яго спадчына вялікая. Дзесяткі крытычных артыкулаў, кніга вершаў у прозе, работа аб наркатычных відзеннях, тамы дзённікаў, якія склалі славу паэта Шарля Бадлера і знішчылі яго жыццё. Прозвішча апраўдала сябе — лязо таленту аказалася небяспечным для самога творцы. І ў гэтай гібельнай сутнасці дару, здаецца, і ёсць вышэйшая асалода, якую спазнаў бунтар і эстэт, паэт, філосаф і крытык — Шарль Бадлер.

Н. ЗАЙКО
студэнтка 4 курса, член «Клуба паэзіі» філфака.

Круглы стол

«НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ПАЛІТЫКА НА ГРОДЗЕНШЧЫНЕ: ПРАЦЭСЫ І ПРАБЛЕМЫ»

26 красавіка ва універсітэце адбыўся круглы стол, на які былі запрошаны прадстаўнікі гарадскіх і абласных улад, светары, журналісты штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», газет «Гродненская правда», «24 часа», абласнога радыё, і тэлебачання, выкладчыкі і студэнты універсітэта.

«Мы сабраліся ў напружаную часіну жыцця рэспублікі, калі нас захліствваюць з усіх бакоў забастоўкі, на якіх рабочыя патрабуюць перамен. Нацыянальныя адносіны, пра якія сёння пойдзе гаворка, залежаць ад палітычных. Нацыянальных канфліктаў паміж жыхарамі нашага рэгіёну няма, не было і не будзе. Ёсць канфлікты палітычныя. Яшчэ ёсць шмат невысветленага і каб высветліць — мы і сабраліся сёння. Той, хто сочыць за прэсай («ЛіМ», «Гродненская правда»), бачыць развіццё падзей.

Сёння размова пойдзе пра руска-беларуска-польскія адносіны. У «ЛіМе» і «Гродненской правде» сутыкаюцца два процілеглыя погляды: мясцовае насельніцтва штучна апалячана, што тут, на Гродзеншчыне, жывуць не палякі, а беларусы і другі; на гэтай тэрыторыі жыве вялікая колькасць палякаў. У час адраджэння існуюць цяжкасці — нежаданне даць развіццё адраджэнню. І наша, і польскае адраджэнне дзейнічаюць у адным кірунку, мы ідзем да адной мэты. Гродзенская Управа Саюза палякаў узаемадзейнічае з намі. Сёння мы разгледзім пытанні аб развіцці беларускага школьніцтва, аб рабоце касцёлаў і іншыя. Думаю, выступаючыя абмяняюцца думкамі, абмяркуюць гэтыя пытанні»,— гэтымі словамі А. М. Пяткевіч адкрыў круглы стол.

Сярод першых пытанняў, якія закранулі ўдзельнікі стала, было пытанне загадчыка кафедры гісторыі БССР Івана Платонавіча Крэня да А. М. Пяткевіча:

— Калі Вы лічыце, што нацыянальнае адраджэнне тармозіцца дзяржаўнымі структурамі, то як яно Вам бачыцца?

— У чэрвені 1990 года гарвыканкам прыняў рашэнне аб адкрыцці беларускіх школ (1-х класаў). Яно не было выканана. Было адкрыта некалькі класаў, а праз некаторы час засталося менш, чым палова. Прычына ў пазіцыі партыйных кіраўнікоў вобласці. У выніку — рашэнне было сарвана. Адсутнасць польскіх школ у раёне — вялікі мінус.

У размову ўключыўся С. А. Габрусевіч, прарэктар па вучэбнай рабоце:

— Да сказанага дадам, што пры размове аб нацыянальным адраджэнні на кожным кроку сустракаешся з такім становішчам: студэнты не хочуць слухаць, школьнікі не хочуць ісці ў беларускія школы. Прывяду толькі адзін прыклад. Міністэрства адукацыі БССР прыняло свае правілы прыёму ў вышэйшыя навучальныя ўстановы і цяпер на ўсе спецыяльнасці студэнты павінны здаваць беларускую мову і літаратуру. У нас гэта было ўжо два гады назад. Спачатку гэта не было прынята. У мінулым годзе было 867 чалавек на першым курсе. З іх толькі 87 не здавалі беларускую мову і літаратуру. Дзе ж праблема? Тэма нашага круглага стала «Нацыянальная палітыка на Гродзеншчыне». Калі мы га-

маем на ўвазе і тое, што праз адраджэнне літаратуры, мовы трэба адрадзіць нацыянальны лад жыцця, і што праблемы сённяшнія абумоўлены парушэннем нацыянальнага ладу жыцця. Гродзеншчына — унікальны рэгіён. Па дадзеных апошняга перапісу тут жыве 729 тысяч беларусаў. З іх каля 600 тыс. сваёй роднай мовай назвалі беларускую мову. З 301 тыс. палякаў: 46 тыс.— роднай мовай назвалі польскую мову, 56 тыс.— рускую і 186 тыс.— беларускую.

Сяргей Аляксандравіч далей гаварыў аб тым, што мы павінны адрадзіць нацыянальную культуру ўсіх нацый, што жывуць на Гродзеншчыне. Мнагалікасць культур не пагражае дзяржаве.

Закранутае Іванам Платонавічам пытанне развіў І. В. Жук, дэкан факультэта беларускай філалогіі і культуры:

— Што значаць афіцыйныя органы ў нашым адраджэнні? Мала прывесці факты, іх можна проста назбіраць і нават шмат. Зараз існуе сцяна паміж «левымі» і «правымі». І адзін, і другі бок нясуць адбітак нашых адчуванняў. Мы павінны адчуваць сябе калегамі, а не ворагамі. Але калі глядзець на нашыя кіруючыя органы, то бачацца тры атрады: 1) ваяўнічыя праціўнікі; 2) людзі стабільных і ўстарэлых стэрэатыпаў, якія прывыклі падпарадкоўвацца і не праяўляць ініцыятывы; 3) маладыя людзі, якія ўмеюць азірнуцца назад і зрабіць вывады. Слабасць нацыянальнай палітыкі ў тым, што доўгі час у нас выхоўваліся паслухмяныя выканаўцы, якія працавалі ў кіруючых органах. КПБ ніколі не нясла ў сабе нацыянальнай ідэі, сур'ёзных аргументаў на карысць беларускага народа і таму, што ўлада паслухмяная, у нас не сфарміраваны атрад, які не адчувае сябе дзяржаўнымі людзьмі. Наша ўлада псіхалагічна не адчувае адказнасці. Вось украінцы думаюць пра сябе, як пра самастойную супольнасць людзей, якім ёсць што сказаць. Нашы органы проста не здольны здзяйсняць сёняшнюю палітыку. І яшчэ пра культуру. Губіць яе не кіраўніцтва, а бескультурнасць. Мы пачынаем лічыць колькі беларусаў, палякаў, рускіх... На маю думку, не трэба лічыць, а трэба даць магчымасць развівацца. Мы гаворым больш пра іх і менш пра сябе, беларусаў. А гэта парадокс нашага жыцця. Лічу, што на першых парах давядзецца нешта рабіць і пад прымусам, у першую чаргу павінны загаварыць на беларускай мове:

1) вышэйшыя органы кіравання. Калі ўсе будуць карыстацца беларускай мовай, то і ім прыйдзецца яе прыняць;
2) сфера абслугоўвання, гандлю, транспарту;
3) юрыспрудэнцыя.

Думаю, што толькі тады беларуская мова загучыць.

З прымусовым пераходам на беларускую мову не згаджаюцца многія ўдзельнікі круглага стала. Так І. П. Крэнь у сваёй прамове не згаджаецца з І. В. Жуком.

— Мы абмяркоўваем нацыянальныя адносіны на Гродзеншчыне, дзе пражывае шмат нацый і народнасцей. І ні ў кога не было

У палітыкаў — іншая справа. А зараз ужо ідзе раздзел на нацыі і супастаўленне па веры, а не па нацыянальнай прыкмеце. Каб кожны загаварыў на сваёй мове, трэба, каб была дзяржаўная палітыка, як у 20—30-я гады. Справа не ў органах, а ў магчымасцях, якімі валодае ўлада. Прымус не ўсюды мэтазгодны і дазвольны. Не трэба вяртацца ў 1953 год. Патрэбна забяспечаная матэрыяльная база для поўнай рэалізацыі адраджэння. Мы павінны аб'яднаць намаганні, а не шукаць вінаватых.

На пытанне «што Вы разумееце пад паняццем «стварыць асяроддзе?»,Іван Платонавіч адказаў: «Мы прынялі закон аб мовах. І трэба стварыць умовы, каб закон выконваўся не на па паперы, а на справе. Шмат надзей мы ўскладаем на школу. Школа зробіць сваё, але пакуль мы, бацькі, не загаворым па-беларуску, датуль і дзеці не будуць гаварыць на беларускай мове».

Пытанне стварэння асяроддзя развіў і П. У. Сцяцко. Ён паставіў пытанне аб друку.

— Як мы можам стварыць асяроддзе, калі друкаваныя выданні выходзяць на рускай мове? Так і ствараецца асяроддзе. Лічу, што газета для карэннага насельніцтва павінна выходзіць на беларускай мове. Давайце паглядзім як ставіцца «Гродненская правда» да нашых культурных мерапрыемстваў. Што напісала гэтая газета пра святкаванне юбілею Альхімовіча ў в. Дзембрава ў Шчучынскім раёне? Усяго некалькі радкоў. Усе гавораць: «Мы не супраць, але давайце ўсе разам». Наша мова вывучаецца на ўсіх славістычных аддзяленнях свету. А ў нас на Радзіме ідзе заціск адраджэння мовы. Тут віна перш за ўсё нашага кіраўніцтва. Мы павінны быць больш актыўнымі. Кіраўніцтва павінна ўсвядоміць, што яно служыць беларускаму народу.

Сярод асноўных праблем, якія былі ўзняты на круглым стале, была і праблема польскай школы. Узняў гэтую праблему для абмеркавання Рычард Кацынэль, галоўны інжынер Гроднаграмадзянпраект.— Патрэбна праграма адраджэння,— сказаў ён,— ужо прайшло два гады, а яе няма. Для адраджэння польскай культуры гэта вельмі неабходна. Трэба ствараць польскія школы на Гродзеншчыне. Няхай гэта будуць спачатку 8-гадовыя школы, а потым ператорацца ў сярэднія. Трэба тварыць, выдаваць кнігі. Як гэта зрабіць? На першым плане павінна стаць інтэлігэнцыя, без яе дапамогі тут не справіцца. Інтэлігенцыя павінна быць вышэй за палітыку. Адраджэнне польскай і беларускай моваў павінны дапамагаць адзін аднаму.

Свой варыянт рашэння праблемы адраджэння прапанаваў сакратар парткама універсітэта Ярмусік Эдмунд Станіслававіч.— Адны даказваюць, што каб не гэтыя органы, нацыянальнае пытанне не было б запушчана. А па-мойму, справа ў нас саміх. У большасці сваёй у нас няма нацыянальнай самасвядомасці і мы пачынаем ківаць пальцамі на некага.

Эдмунд Станіслававіч расказваў, як ён прапанаваў студэнтам правесці вячоркі,

цудоўна разумее і ведае беларускую і іншыя культуры, але не скардзіцца на тое, што яму перашкаджаюць. Успомніў пра падзвіжніцтва інтэлігенцыі другой паловы 19 стагоддзя. «Чаму зараз мы не ідзем у народ»,— пытаўся ён.

Сваю пазіцыю выказала таксама і Таццяна Маліноўская. Яна закранула аспект культуры.

— Нельга казаць пра добрыя ўмовы, калі няма закона, які б гарантаваў іх. Калі мы сабраліся сёння, каб выказаць свае думкі і меркаванні, то я лічу, што кожны павінен мець сваю пазіцыю і знайсці сябе ў ёй. Толькі культура зможа дапамагчы адчуць сябе ў нацыі. Некалькі гадоў назад праводзілася сацыялагічнае даследаванне. Было пастаўлена пытанне «колькі прадметаў мастацтва ў Вас у доме?» і аказалася, што толькі ў 1% апытаных. Трэба дзейнічаць супольна, але толькі на агульначалавечнай платформе. Трэба пачынаць з выхавання дзяцей.

У ходзе выступлення усё часцей паўтаралася думка: нам няма чаго дзяліць з рускімі і палякамі.

— Мы лечым не хваробу, а яе праявы,— гаворыць А. М. Патрэба, выкладчык замежнай мовы.— Беларуская нацыянальная думка выспела не дзякуючы, а насупраць рускай і польскай. Калі б мы мелі дэмакратычнае грамадства, беларусы адчувалі б сябе свабодна. Нам з палякамі і рускімі няма чаго дзяліць. Кожны з нас адзін нічога не зробіць. Мы не прычакаем, калі мінскія рабочыя прынясуць нам дэмакратыю. Пакуль не будзе суверэнітэту — мы не будзем мець сваёй дэмакратыі. Рана ці позна мы станем народам, дзяржавай, кожны стане без сораму адчуваць сябе беларусам і гаварыць на сваёй мове.

Удзельнікі круглага стала шмат гаварылі, прапаноўвалі і прыйшлі да вываду, што патрэбна канкрэтная дапамога, падтрымка з боку ўлады. Прыклад такой «падтрымкі» прывёў М. А. Мельнікаў, загадчык кафедры рускай літаратуры.

— У нас створаны новы факультэт,— гаворыць ён,— а дзе ж умовы? Цесната. Мы звярнуліся ў ЦК КПБ з мэтай, каб нам перадалі альбо мы купілі будынак, дзе зараз «засядаюць» партыйныя органы. І што вы думаеце нам адказалі? Так улады «садзейнічаюць» развіццю культуры. Я некалькі разоў заходзіў у Дом палітасветы. У гардэробе вісела толькі 5-6 паліто (гэта было ў халодную пару), значыць працавала ў гэты дзень толькі 5-6 чалавек у такім вялікім будынку.

Сярод гасцей круглага стала былі і прадстаўнікі Саюза палякаў у Беларусі. У дыскусію ўключыўся Тадэуш Гавін, старшыня гэтага Саюза, сам ён вайсковец

— Хто вінаваты, што палякі засталіся ля мяжы? Хто вінаваты, што ў 1948 годзе закрылі польскую школу? Хто ж будзе ўсе гэта выпраўляць? Сёння трэба дапамагчы матэрыяльна польскім школам, якія закрыліся, і беларускім, якія не адкрыліся. Мы будзем цесна ўзаемадзейнічаць, супрацоўнічаць з усімі, хто возьме на сябе такую справу. Мы за дзяржаўную беларускую мову. Але калі палякі ідуць у Саюз беларускай мовы, то, мабыць, гэта ім выгадна. У нас не хапае інтэлігенцыі, якая магла б дапамагчы нам, а яна ідзе ад нас.

У дыскусіі была закранута і такая праблема, як работа цэркваў і касцёлаў. Аляксей Міхайлавіч Пяткевіч расказаў аб нядаўнім выступленні Баршчэўскага ў «Ніве», які пісаў: «Царква ў Беларусі каталіцкая — прапольскай арыентацыі, а праваслаўны касцёл — прарускай арыентацыі, а што ж рабіць беларусам? » Па гэтаму пытанню таксама была разгорнута дыскусія.

На круглым стале прысутнічаў дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Маркевіч. Калі яму прапанавалі ўзяць слова, ён сказаў: «Сёння мы ўсе нешта даказваем самім сабе. Павінна быць Рэзалюцыя, даведзеная да кіруючых органаў. Трэба хаця б адзін раз у месяц або крыху радзей збірацца так, як сёння, і вырашаць набалеўшыя праблемы. І чым хутчэй мы возьмем гэты працэс у свае рукі, тым хутчэй пойдзе справа. Гаворка ідзе аб тым, што агульныя праблемы нас аб'ядноўваюць, а не наадварот, раз'ядноўваюць. Нельга пагадзіцца з тым, што пытанне культуры — гэта адно, а сённяшняе становішча — другое. Сёння народ патрабуе змены палітыкі».

Падводзячы вынікі сустрэчы, выступіў намеснік старшыні гарвыканкама А. В. Мілінкевіч:

— Сёння ў справах канкрэтнасці няма. Усе хворыя, хворых трэба лячыць. Трэба склікаць кансіліум урачоў і нешта рабіць. Хто вінаваты? Адказ адзін — сістэма. Яе трэба мяняць. На сустрэчы з бацькамі вучняў першых класаў 26 школы г. Гродна я хацеў пераканаць іх у неабходнасці вывучаць беларускую мову. Большасць крычалі, што не аддадуць сваіх дзяцей у беларускамоўныя класы. Выснова такая: я ўлада, і я хачу. Недастаткова, каб улада захацела. Патрэбна праца з народам. Трэба ісці ў народ. Таму я за тое, каб улада перайшла на беларускую мову. Выдатна, што ва універсітэце на ўсіх факультэтах увялі беларускую мову і літаратуру, я за беларускасць газет. Сёння я гляджу наперад з аптымізмам. У беларусаў ёсць шанц: XX стагоддзе сімвалічнае, таму што ў гэты час сутыкнулася адраджэнне беларускай мовы і культуры і адраджэнне эканомікі. Справа павінна зрушыцца з месца.

Ад рэдакцыі:

Што ж, здаецца на пасяджэнні выказана шмат думак, шмат меркаванняў. Але не пакідае адчуванне нейкай няскончанасці, неяснасці. І вельмі шкада, што на такім сур'ёзным сходзе, дзе прысутнічалі вядомыя і адказныя людзі, прагучала так мала канкрэтных прапаноў. Пра нацы беды, пра нашы недахопы сказана і напісана так многа, бясконца многа. Але нам усім будзе вельмі няёмка, калі нашыя сілы пойдуць на тое, каб скардзіцца на свой цяжкі лёс, а не на канкрэтныя дзеянні дзеля таго, каб спраўдзіць свае мары і імкненні. Так, вінаватых шмат: можна пачынаць яшчэ ад мангола-татараў і скончыць сённяшнімі кіраўнікамі. І ўсё будзе правільна. І яны, і мы — вінаватыя ўсе. Невінаватых няма, таму што ўсе мы ў бядзе. Але ці варта ў першую чаргу шукаць вінаватых? Мы думаем, што не варта. Трэба рабіць канкрэтную справу, кожнаму. Рабіць, а не абяцаць. І простым людзям, і кіраўнікам, кожнаму на сваім месцы, рабіць адказна і сумленна.

На пасяджэнні прагучала думка аб тым, каб часцей праводзіць такія сустрэчы. Гэта было б добра. Каб яны прыносілі свой плён. Але што ж, будзем спадзявацца на гэта, ізноў будзем верыць, што ў агульнай справе вяртання да Культуры знойдуць пагадненне людзі розных партый, розных нацыянальнасцей, розных поглядаў. І за гэтым пагадненнем будуць стаяць рэальныя дзейсныя спробы наблізіцца да

У адным з мінулых нумароў мы, дарагія чытачы, пазнаёмілі вас з артыкулам І. Піваварчыка «Астрына». Вы даведаліся аб гісторыі ўзнікнення невялікага гарадскога пасёлка, што ў Шчучынскім раёне. Сёння мы працягваем публікацыю даследаванняў І. Піваварчыка.

АСТРЫНА І ЯЕ ЎЛАДАЛЬНІКІ

Адной з найбольш цікавых і нязведаных старонак гісторыі гарадскога пасёлка Астрына з´яўляецца перыяд з 1451 года, г. зн. з моманту першага ўпамінання аб ім у пісьмовай крыніцы, і да другой паловы 16 стагоддзя.

Менавіта тады ідзе рост і ўмацаванне вялікакняжацкай улады, расшырэнне правоў феадалаў і ўзмацненне запрыгоньвання сялян. На працягу 15 стагоддзя суадносіны зямельнай уласнасці дзяржавы бесперапынна мяняюцца. У дзяржаўныя фонды ўваходзілі тыя землі, якія ў час уключэння заходніх зямель Русі ў склад Вялікага княства Літоўскага не былі захопленыя феадаламі. Яны падзяляліся на дзве часткі: дзяржаўныя землі («валасці») і вялікакняжацкія («двары»), якія належалі непасрэдна Вялікаму князю.

Гістарычныя крыніцы сведчаць аб тым, што і Астрынская воласць з´яўлялася ўладаннем вялікіх князёў Казіміра 4 Ягелончыка (1440-1492), а затым і яго сыноў Аляксандра (1492-1506) і Жыгімонта І Старога (1506-1548). Для кіравання сваімі зямельнымі ўладаннямі вялікі князь назначае намеснікаў. Імі сталі прадстаўнікі Вялікага князя, якія валодалі адміністрацыйна-гаспадарчай, фінансавай і судзебнай уладай на месцах.

У 1501 годзе намеснікам астрынскім быў Глеб Пронскі. Выконваў ён абавязкі прыкладна да 1508 года, а вось з 1508 і, верагодна, да 1510 года намеснікам астрынскім быў Федко Хрэптовіч. Пад яго наглядам знаходзіліся грошы і каштоўнасці, атрыбуты вялікакняжацкай і дзяржаўнай улады.

На змену Хрэптовічу намеснікам астрынскім назначаецца Станіслаў Скіндзер.

У 1520 годзе Астрына перастае быць уласнасцю Вялікага князя і пераходзіць у рукі аднаго з буйных феадалаў Вялікага княства Літоўскага — Аляксандра Іванавіча Хадкевіча. Гэта стала магчымым таму, што кароль, «задолжав Александру Ходкевичу 500 копе грошей, отдал ему двор свой Троцкого повету Острину до выбранья суммы его на три года, а потом до его живота». Які быў новы ўладальнік?

Прозвішча Хадкевічаў утварылася ад Ходка, што азначае ў скарочаным вымаўленні Ходар або Фёдар. Роданачальнікам Хадкевічаў лічыцца Ходка Юр´евіч, вядомы з 1436 года. Сын Ходка Іван у 1470 годзе быў каралеўскім маршалкам, у 1476 — віцебскім намеснікам, а ў 1482 — кіеўскім ваеводай. У час нашэсця татараў на Кіеў ён трапіў у палон і памёр у няволі. Сынам ваяводы і быў Аляксандр Іванавіч Хадкевіч. На працягу амаль 50 гадоў (з 1501 па 1549 г.) Аляксандр Хадкевіч займаў шэраг важных пасад у дзяржаве (староста брэсцкі, ваявода навагрудскі, маршалак Вялікага княства Літоўскага). Ён меў чатырох сыноў — Івана, Іероніма, Рыгора і Юрыя. Старэйшы — Іван — рана памёр, а вось астатнія сыны, як і іх бацька, займалі важныя дзяржаўныя пасады. Іеронім з 1538 па 1561 год прайшоў шлях ад ашмянскага да віленскага каштэляна. Рыгор быў адным з самых вядомых членаў сям´і Хадкевічаў. У Рыгора, які быў жанаты на княжне Вішнявецкай, было два сыны і дзве дачкі, адна з іх — Соф´я — была жонкай Філона Кміты, старасты аршанскага і памінальнага ваяводы смаленскага, які пакінуў цікавыя літаратурныя помнікі пісьменнасці.

Сам Рыгор Хадкевіч ужо з 1566 года вядомы як вялікі гетман Вялікага княства Літоўскага. Самы малодшы з сыноў Аляксандра — Юрый — два разы быў паслом ВкЛ у Маскву, другі раз ён быў жанаты на дачцэ князя Юрыя Слуцкага. З 1554 года ён вядомы як стольнік ашмянскі, а з 1566 года — як каштэлян троцкі.

Аляксандр Іванавіч Хадкевіч займаўся мецэнацкай дзейнасцю. Ім быў заснаваны Супрасльскі манастыр, які пачалі будаваць у 1498 годзе ў мясцовасці, якая называлася «Грудок», але ў 1500 годзе яго, са згоды заснавальніка, перанеслі на другое, больш зручнае месца на рацэ Супраслі. У 1503 годзе ў манастыры ўжо на новым месцы пачалі будаваць каменную цэркву-крэпасць Благавяшчэння, якая стала галоўнай архітэктурнай славутасцю манастыра. У самым пачатку існавання манастыра грашовыя сродкі для яго вылучыў А. І. Хадкевіч, ён жа забяспечыў лесам для будоўлі, даўшы надзел у пушчы. Да сярэдзіны 16 стагодзя ў манастыры знаходзіўся збор раскошнай царкоўнай вопраткі, вялікая колькасць ікон, упрыгожаных каштоўнымі камнямі, каля 208 тамоў кніг, часткова пергаментных, у дарагіх перaплётах. У набыцці ўсяго гэтага вялікую дапамогу аказаў А. І. Хадкевіч. Ён набыў для манастыра больш, чым сто рукапісных кніг. З гэтым гарадскім пасёлкам цесна звязаны імёны не толькі Хадкевічаў, але і іншых вядомых магнацкіх радоў — Сапег, Пацоў, татарскага царэвіча Астрынскага. Пра іх вы даведаецеся пазней у адным з будучых нумароў газеты.

І. Піваварчык,
студэнт 2 курса гістфака.

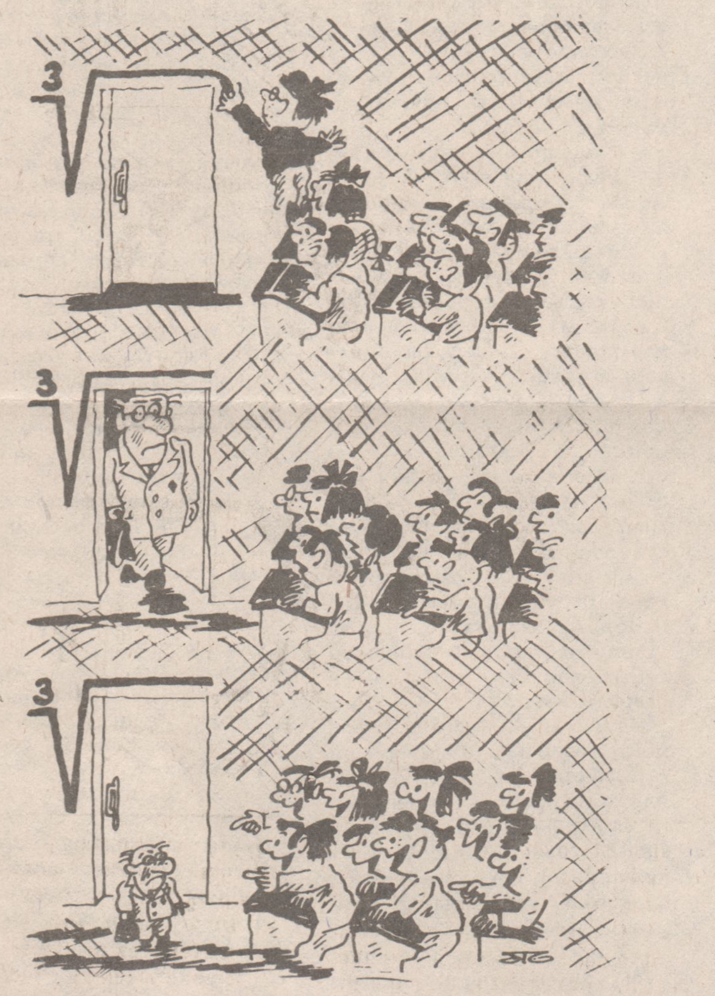

ГАБРАЎСКІЯ АНЕКДОТЫ

Вырашыў дзед Міню Поп падараваць габраўскаму дому-чытальні сорак тысяч леваў. Прыйшоў ў банк аформіць перавод грошай, і калі ў яго там запатрабавалі два левы на гербавую марку, сказаў:

— У каго ёсць на гэта грошы, той няхай і дае! А ў мяне на фармальнасці грошай няма!

★ ★ ★

Габравец спыніўся ў таннай гасцініцы. Уначы яго адолелі клапы. Ён устаў, запаліў святло, адкрыў дзверы, потым моцна закрыў іх і зноў лёг. Сусед па нумару здзіўлена паглядзеў на габраўца, а той сказаў:

— Падманваю клапоў. Няхай думаюць, што я пайшоў.

★ ★ ★

— Колькі каштуе білет у ванну?

— Два левы.

— Вось вам адзін леў, наліце ванну да палавіны.

★ ★ ★

Надумаўся габравец паставіць надгроб´е сваёй цёшчы.

— Ці ёсць у вас што-небудзь саліднае, але таннае? — спытаў ён у пахавальным бюро.

— Ёсць адна пліта, толькі на ёй высечана іншае імя.

— Нічога, я бяру. Мая цёшча не ўмела чытаць.

★ ★ ★

У гандляра не знайшлося стоцінкі для таго, каб даць рэшту.

— Што ж мне вам даць узамен? — спытаў ён пакупніка.

— Не будзем дробязнымі! — адказаў пакупнік і адразу дадаў: — Наліце мне шклянку гарэлкі, і справе канец!

ЗАПАВЕТЫ КАНФУЦЫЯ

Сур´ёзную спробу глыбокага асэнсавання выхавання зрабіў дзяржаўны дзеяч і педагог Старажытнага Кітая Канфуцый (каля 551 —479 гг. да н.э.). Гарантыяй выканання чалавекам сваіх абавязкаў ён лічыў правільнае выхаванне, клопат аб якім ставіў у дзейнасці кіраўніка дзяржавы ў адзін рад з забеспячэннем людзей матэрыяльнымі сродкамі для існавання.

Прыродныя якасці людзей Канфуцый разглядаў як такі матэрыял, з якога пры правільным выхаванні можна сфарміраваць ідэальнага чалавека. Ён не лічыў выхаванне ўсемагутным і звязваў яго са здольнасцямі людзей і іх працалюбствам.

Канфуцый сцвярджаў, што магчымасці людзей у справе разумення ісціны, мудрасці розныя, і ў суадноснасці з гэтымі магчымасцямі праводзіў дзеянне ў грамадстве. Старажытнакітайскі мудрэц выдзяляў сыноў неба (кіраўнікоў), якія валодалі вышэйшай мудрасцю з нараджэння; высакародных мужоў (апору дзяржавы), якія атрымлівалі веды дзякуючы вучэнню; тых, хто вучыцца, нягледзячы на цяжкасці; прасталюдзінаў, якія, напаткаўшы цяжкасці, не вучацца ці не здольныя да таго, каб набыць сабе веды.

У высакародных мужах Канфуцый бачыў ідэал дасканалага чалавека, вобраз якога павінен быў, на яго думку, вызначыць мэту выхавання. Высакародны муж прытрымліваецца ісціны. Ён павінен валодаць высокімі маральнымі якасцямі — чалавекалюбствам, дабрынёй, праўдзівасцю і г.д., а таксама высокай духоўнай культурай. Звяртаючы ўвагу на тое, што адукаванасць непадзельна існуе з маральнасцю, Канфуцый ставіў мараль на першае месца.

Ідэал высакароднага мужа, які быў арыенцірам для Канфуцыя, вызначаючы мэту выхавання, разам з высокай маральнасцю і адукаванасцю, уключаў у сябе таксама і іншыя кампаненты ўсебакова развітай асобы. «Накіруй сваю волю на дасягненне правільнага шляху, — вучыў Канфуцый, — прытрымлівайся прынцыпаў маралі. Паступай у суадноснасці з чалавекалюбствам, практыкуйся ў мастацтвах». Пад імі ён разумеў традыцыйныя для кітайскага выхавання «шэсць мастацтваў» — цэрыманіял, музыку, стральбу з лука, кіраванне калясніцай, чытанне і матэматыку.

Вялікую ўвагу Канфуцый надаваў разумоваму развіццю. «Вучыцца і не задумвацца — дарма губіць час, задумвацца і не вучыцца — згубна», — казаў ён, гаворачы ў той жа час аб небяспечнасці адарваных ад жыцця меркаванняў, не звязаных з канкрэтнымі ведамі. Узмацняючы гэтую ідэю, ён падкрэсліваў: «Я цэлыя дні не ем і не сплю, усё думаю. Але ад гэтага няма карысці. Лепш вучыцца».

Прад´яўляючы высокія патрабаванні да выхавацеля, Канфуцый лічыў, што ім можа быць толькі той чалавек, які паспяхова ўдасканальвае сябе. Ён патрабаваў ад настаўнікаў вучыць толькі тых, хто імкнецца да дасягнення ведаў, дапамагаць тым, хто адчувае цяжкасці пры выражэнні сваіх думак. Канфуцый настойваў на неабходнасці індывідуальнага падыходу да вучняў, указваў, што ёсць людзі, якім настаўленні ўжо не патрэбны з-за таго, што яны дасягнулі пэўнага ўзроўню, а ёсць людзі, якіх вучыць наогул не трэба, бо ў іх адсутнічае імкненне да ведаў ці неабходныя здольнасці.

Вучэнне Канфуцыя, якое стала ў канцы ІІ ст. да н.э. афіцыйнай ідэалогіяй Кітайскай імперыі, вызначыла больш чым на два тысячагоддзі характар выхавання і адукацыі ў дзяржаве. Старажытнакітайскі мысліцель быў абвешчаны найвялікшым з мудрацоў, апекуном школы і вучоных, «настаўнікам 10 тысяч пакаленняў», нацыянальным героем. У Кітаі распаўсюджаны культ Канфуцыя, які стаў самым паважаным святым.

Г. КАРНЕТАЎ,
кандыдат педагагічных навук.

Наш адрас:
230023, г. Гродна,
вул. Ажэшкі, 22, пакой 404,
тэл. 44-72-97

Газета выходзіць штотыднёва
Аб´ём газеты — адзін друкаваны аркуш

Газета надрукавана афсетным спосабам у Гродзенскай абласной узбуйненай друкарні г. Гродна, вул. Паліграфістаў, 4
Падпісана ў друк у 16.00.
т.2000 Зак. 3123

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
САВЕТ УНІВЕРСІТЭТА,
ПРАФКАМ СУПРАЦОЎНІКАЎ,
ПАРТКАМ, ПРАФКАМ
СТУДЭНТАЎ,
КАМІТЭТ КАМСАМОЛА.

С. М. ЛАЎНІК